

10.33537/sobild.2021.12.2.10

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 01.03.2021
Kabul edildiği tarih: 14.06.2021
Yayınlanma tarihi: 30.06.2021

Article Info

Date submitted: 01.03.2021
Date accepted: 14.06.2021
Date published: 30.06.2021

**ÇİN'DE ÇOCUĞA YÖNELİK BAKIŞ AÇISININ
TARİHSEL DEĞİŞİMİ VE GELİŞİMİ**

*HISTORICAL CHANGE AND DEVELOPMENT OF THE
PERSPECTIVE TOWARDS TO THE CHILD IN CHINA*

Gözde KARAKAŞ

Araş. Gör., Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doğu Dilleri ve Edebiyatları, Sinoloji, gozdederilgen@hotmail.com

Anahtar sözcükler

Çocuğa yönelik bakış açısı,
Geleneksel feodal Çin kültürü,
Qing hanedanlığı, Dört Mayıs
dönemi, Yeni kültür hareketi.

Keywords

The perspective towards to the
child, Traditional feudal Chinese
culture, Late Qing Dynasty, May
Fourth period, New culture
movement.

Öz

Çin'in tarihsel gelişimi, çocuğa yönelik bakış açısında yaşanan değişimleri içinde barındırmaktadır. Bu değişimler Çin'de Klasik dönem, Qing hanedanlığının son dönemi ve Dört Mayıs Dönemi üzerinden açık bir şekilde görülmektedir. Geleneksel feodal Çin kültürünün ve ahlak öğretilerinin toplumsal hayata şekil verdiği Klasik Dönemde, toplumsallığın ön planda olması insanın birey olarak var olmasını engellemiştir. Toplumun en alt tabakasında bulunan çocuk, ebeveynlerine koşulsuz olarak itaat etmekte yükümlü kılınmıştır. Qing hanedanlığının son döneminde (1840-1912), yurtdışında eğitim gören Çinli aydınlar ve reformcular, Batı'nın düşünce kültürüne temas etmişlerdir. Bunun sonucunda, binlerce yıldır göz ardı edilen çocuğun ülkenin yok olmaktan kurtarılmasındaki rolü üzerine yoğunlaşmışlardır. Bu süreçte yapılan çalışmalar, çocuğun toplumda bir birey olduğu düşüncesinin filizlenmesine büyük katkı sağlamıştır. Dört Mayıs Döneminde (1919-1921), Yeni Kültür Hareketi'nin doğuşuyla birlikte geleneksel feodal kültüre şiddetli bir darbe vurulmuştur. Demokrasi, özgürlük, eşitlik, hümanizm vb. modern düşüncelerin yaygınlaştığı bu dönemde, çocuk birey olarak bağımsızlığına tam anlamıyla kavuşmuştur.

Bu çalışmada, Çin'de çocuğa yönelik bakış açısının tarihsel değişimi ve gelişimi Klasik Dönem, Qing hanedanlığının son dönemi ve Dört Mayıs Dönemi üzerinden sergilenecektir. Tarihi süreçte, çocuğun siyasi ve toplumsal yaşamda giderek artan önemine dikkat çekilerek çocuğun keşfinin ve bağımsızlığının Çin'in modernleşme yolundaki önemini ortaya konması amaçlanmaktadır. Çalışma, Çin'in tarihsel gelişiminin çocuğa bakış açısı üzerinden değerlendirilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Abstract

The historical development of Chinese society contains remarkable changes in the society's perspective towards the child. These changes can be clearly seen in China over the Classical period, Late Qing Dynasty and May Fourth Period. In the Classical Period, where feudal Chinese culture and moral teachings traditionally shaped social life, sociality appeared at the forefront as it hindered human existence as an individual. Positioned at the lowest level of the society, the child was expected unconditionally to obey their parents. During the Late Qing Dynasty (1840-1912), the Chinese intellectuals and reformists studying abroad came into contact with the culture of the Western thought. As a result, they started concentrating on the role of a child, being ignored for thousands of years, in saving the country from extinction. Studies carried out in this process made a great contribution to the emergence of the idea that a child is an individual in the society. On the other hand, the traditional feudal culture was highly criticized by intellectuals in the May Fourth Period (1919-1921) alongside with the birth of the New Culture Movement. Hence, modern ideas such as democracy, freedom, equality, humanism, etc. became widespread in this period which leads the child to gaining full independence as an individual.

In this study, the historical change and development of the perspective towards the child in China will be discussed through the Classical Period, the Manchu Period, and the May Fourth Period. The aim is to reveal the significance of the child's discovery and independence in China's modernization path by drawing attention to the increasing importance of the child in political and social life in the historical process. The study will attach particular importance to evaluating the historical development of China from the perspective of the child.

Giriş

Çin, köklü kültür birikimine sahip bir ülkedir. İlerleyen tarihsel süreçte, Çin toplumunun siyasi ve sosyo-kültürel yapısına bağlı olarak çocuğa yönelik bakış açısında değişme ve gelişme meydana gelmiştir. Çin'in feodaliteyle yönetildiği ve geleneksel kültürün hâkim olduğu klasik dönemde, insanın özneliğinin ve bireyselliğinin geleneksel ahlak kuralları ve öğretileri içinde tanınmaması, çocuğun toplumda bir birey olarak sosyal bir statüye sahip olmasını engellemiştir. Qing hanedanlığının son döneminde (1840-1912), Çin'de siyasi sahada yaşanan çatırdamalar, ülkenin emperyalist ülkeler tarafından işgal edilip paylaşılmasına yol açmış ve ülkede ulusal kriz şiddetlenmiştir. Bunun sonucunda, Çinli aydınların ve reformcuların önderliğinde, ülkeyi yok olmaktan kurtarmak ve ülke sınırlarını belirlemek gayesiyle Batı'nın bilim ve kültür alanlarındaki düşüncelerinin rehber alındığı toplumsal aydınlanma hareketi doğmuştur. Bu süreçte, Batı'nın bilimsel kaynaklarının okunması ve tercüme edilmesinin, Çin'de çocuğun toplumsal varoluşu üzerinde büyük ve olumlu tesiri olmuştur. Yapılan bu çalışmalardan edinilen yeni bilgiler, çocuğun ülke ulusunun geleceği ve umudu olduğu bakış açısının kurulmasına zemin hazırlamıştır.

Çin tarihinde çocuk, ilk defa Qing hanedanlığının son döneminde önem kazanmaya başlasa da çocuğun bağımsızlığına kavuştuğu söylenemez. Bu dönemde, sadece ulusun kaderini tayin etme isteği noktasında çocuğa odaklanıldığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar çocuk siyasi bir araç olarak gündeme gelse de geleneksel bakış açısının yıkılmasına dolaylı yönden etki ederek çocuğa yönelik modern bakış açısının filizlenmesini sağlamıştır. Dört Mayıs Dönemi'ne (1919-1921) gelindiğinde ise, ülkenin demokrasi ve bilim ışığında modern bir yapıya kavuşması için girişilen çalışmalar, "insanın keşfi" sonucunu doğurmuştur. Bu, toplumda zayıf ve güçsüz konumda bulunan çocuğun bilişsel, psikolojik ve biyolojik özellikleri bakımından tam anlamıyla keşfedilmesi anlamını taşımaktadır. Qing hanedanlığının son döneminde başlayan bu gelişme, Dört Mayıs döneminde bilinçli halde yürütülerek çocuğun sosyal ve beşeri hakları tanınmıştır.

Klasik Dönem: Çocuğa Yönelik Geleneksel Bakış Açısı

Çocuğa yönelik bakış açısı, yetişkinlerin çocuğun yaşamı ve ruhsal dünyaları ile ilgilenmeleri sonucunda çocuğun yaşam formu ve doğası üzerinde ortaya koydukları düşünceler ve değerlendirmelerdir. (Li ve Zhu, 2015: 80) Çocuk ve çocuğa yönelik bakış açısı üzerine tartışmalar, Çin'de on dokuzuncu yüzyılın sonu ve yirminci yüzyılın ilk dönemlerinde meydana gelmiştir. Bunun öncesinde, Çin toplumunda geleneksel ahlak kuralları çerçevesinde böyle bir gereksinime ihtiyaç duyulmamıştır. Ancak çocuk, toplumda her çağda yaşadığı gibi, klasik dönemde de Çin toplumun çocuğa yönelik bakış açısı mutlaka bulunmaktadır.

Çin'de Klasik dönemde çocuğa yönelik bakış açısının ne olduğu hususunda, Çin'de yapılan araştırmalar dikkate alındığında, bu bakış açısının Çin'in geleneksel feodal kültürü ile doğrudan ilişkisi olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmacı Wang Lijun'un bu konuya detaylı bir şekilde yer verdiği «Çocuğun Keşfi ve Modern Çin Edebiyatı» başlıklı doktora tez çalışmasında, geleneksel Çin kültüründe çocuğun biyolojik özellikleri bakımından açık bir şekilde tanımlandığını, buna göre çocuğun "somut olarak yetişkinlerin küçültülmüş hali (具 体 而 微 的 成 人)" olarak kabul edildiğini ifade etmiştir. (Wang, 2004: 4) Ancak bu tanım, çocuğun yaşamsal olarak toplumda bağımsız bir statüye sahip olduğu anlamını taşımamaktadır. Bu husus, Çin'in geleneksel feodal kültür sistemine dayanmaktadır. Bu noktada, öncelikli olarak Çin'in geleneksel kültür geçmişinin merkezi olan Konfüçyüs düşünce sistemine bağlı toplum yapısının nasıl şekil aldığına kısaca değinmek gerekmektedir.

Gürhan Kırilen'in «Hiyerarşinin Hüküm Sürdüğü Ülke» başlıklı sunduğu söyleşi, bu konuda önemli bilgiler vermektedir. Özetle, Çin yüzlerce yıllık birikerek gelen kültür geçmişine sahip bir ülkedir. Uzun yıllar varlığını sürdüren bu kültürün ana kaynağını geleneksel Konfüçyüs düşüncesi oluşturmuştur. Bu düşünce sisteminde, ilk olarak «beşeri münasebet» anlamına gelen *ren*, 仁 kavramı yer almaktadır. Bu kavram kendi içinde *shu*, 恕 ve *zhong*, 忠 olarak ikiye ayrılmıştır. İlki beşeri münasebet içinde üstün kendini altın yerine koyması, ikincisi ise altın üstüne sadakatle yaklaşması anlamına gelmektedir. Bu iki kavram, Çince *xiao*, 孝 kavramıyla ilişkilendirilip açıklanabilmektedir. *Sıradüzen* ya da *hiyerarşi* anlamına gelen bu kavram, beşeri münasebetlerin hiyerarşiye bağlı olduğunu göstermektedir. İnsan ilişkilerinin büyük bir çoğunluğu bu hiyerarşik yapı üzerinde şekillenmiştir. Altın üstüne karşı sadakat duyduğu, üstün de kendini astının yerine koyduğu ideal bir toplum düzeni kurulmaya çalışılmıştır. Bu açıdan, Çin'in toplumsal yapısı bir piramide benzetilmektedir. Piramidin en üstünde hükümdar yer alır. Altı ise sadakat eksenine bağlı kişilerden oluşmaktadır. (Kırilen, 2019: 140-141)

Toplumsallığın ön planda olduğu Konfüçyüs düşünce sisteminde, insanın bireysel olarak yaşamasının sekteye uğradığı anlaşılmaktadır. İnsan, bulunduğu konumunu içinde yaşadığı topluma bakarak anlayabilmiştir. Hangi ulusa, hangi devlete, hangi siyasi partiye, hangi aileye mensup ise insan o isimlerle şekil almıştır. Bu bakımdan insan, topluma bağlı bir parça konumundadır. Toplum-insan bağıntısı doğrultusunda, sıradüzen kavramı, beraberinde *üç bağ* anlamına gelen *san gang*, 三 綱 kavramını güçlendirmiştir. Toplum ahlakını ve siyasi düzeni korumada temel araç olarak kullanılan üç bağ, sırasıyla *jun wei chen gang* (君 为 成 纲), *fu wei qi gang* (夫 为 妻 纲) ve *fu wei zi gang* (父 为 子 纲) şeklindedir. İlki memurun yöneticisini, ikincisi eşin kocasını, üçüncü ise çocuğun babasını rehber alması

anlamına gelmektedir. Bu bağlılık aynı zamanda memurun yöneticisine, eşin kocasına, çocuğun babasına itaat etmesini zorunlu hale getirmiştir.

Konfüçyüs'ün kurduğu beşeri münasebetin ve sıradüzenin temel alınması düşüncesi, siyasi sınıfların toplumu yönetirken bunu temel araç kullanmasını sağlaması yanında, sosyal hayata da sirayet ederek aile kurumundaki düzenin nasıl olması gerektiğine de yol göstermiştir. Konfüçyüs'ün "Anne babaya itaat ve kardeşlere saygı, beşeri münasebetin kökenidir."¹ düşüncesinin de beşeri münasebetlerde itaatin merkez alındığını açık bir şekilde göstermektedir. Siyasette yönetici ve memur, aile içinde ise yetişkinler ve çocuklar arasında düzeni sağlayan «itaatkârlık ahlaki davranışların temelidir, tüm öğretiler bunun temeli üzerinde oluşturulmalıdır.»² görüşü ağırlık kazanmıştır.

Bu düzen, toplumun en küçük birimi olan aile içinde yaşlıların ve yetişkinlerin temel pozisyona sahip olması sonucunu doğurmuştur. Çin'de sosyokültürel psikolojide atalara tapınma (祖宗崇拜) ve yaşlıların temel pozisyonda olması (老者本位) düşünceleri yer almakta ve bunlar çocuğa yönelik geleneksel bakış açısını doğrudan etkilemektedir. (Wang, 2003: 69) Ataerkil toplum yapısının şekillendirdiği «yaşlıların temel pozisyonda olması» görüşü, çocuğun aile büyükleri olan yaşlı nesle saygı duymalarını gerektirmekte ve onlara bakmakla yükümlü kılmaktadır. Feodal Çin toplumunda, ekonomik yaşamın tarıma dayanması da yaşlıların temel pozisyonda olması görüşünü pekiştirmiştir. Köy ekonomisinde ataların sahip oldukları zengin bilgi birikimlerinin üretimde temel alınması sonucunda, yaşlı nesle itaat ve saygı geleneksel bir öğreti haline gelmiştir. Tüm bu koşulların bir bakıma çocuğun bir mülkiyet olarak görülmesini ve böylelikle toplumda bağımsız bir şekilde var olmasını engellediği ifade edilebilmektedir. (Ding, 2012: 211)

Aile içindeki hiyerarşiyle oluşan bir diğer kavram ise aile büyüklerinin temel pozisyonda olmasıdır, 长者本位. (Wang, 2004: 5) Bu durum, çocuğun anne ve babasına itaat etmesini beraberinde getirmektedir. Çocuğun, anne ve babasının kanyla dünyaya gelmesi ve onların özeniyle büyütülüp yetiştirildiği düşüncesi, çocuğun ebeveynlerine itaat etmelerini gerektirmiştir. Anne babaya iyilik itaattir³ ve İtaatkârlık, ebeveynlere yarar sağlamaktır⁴ öğretileri aile içi ahlak öğretisinin temeli konumundadır. Ayrıca yukarıda anılan üç bağ kavramının üçüncüsü olan ve çocuğun babasının davranışlarını temel aldığı baba oğluna rehberlik eder (父

为子纲) öğretisi de bu temelin yapı taşlarındandır. Konfüçyüs «Baba hayattayken onun istekleri göz önüne alınmalı, öldüğünde ise davranışları rehber alınmalıdır. Üç yıl babanın yolundan değiştirilmeden gidilirse babaya itaatin gerekliliği yapılmış olur»⁵ ifadesiyle, babanın çocuğun yaşamı üzerindeki önemine dikkat çekmiştir. Çocuğa babasının ölümünün ardından üç yıllık yas süresinde, babasının kendisine öğrettiği şekilde hareket etmeye devam etmesini ve sonrasında da bu hassasiyeti korumasını aşıl原因 bu öğreti, babaların düşüncelerinin ve davranışlarının genç neslin mutlaka uyması gereken kutsal normlar halini aldığını göstermektedir. Bu bakımdan çocuklar, yaşlı ve yetişkin nesle koşulsuz itaat etmek durumunda kalmışlardır.

Bu bilgilerden hareketle, çocukların anne ve babalarına tamamen tabi oldukları da anlaşılmaktadır. Bireyselliği ve kişisel bağımsızlığı ortadan kaldıran bu kültür geçmişi altında, çocukların bir bakıma yetişkinlerin gölgesinde kaldıkları sonucuna varılabilmektedir.

Çocuğa yönelik geleneksel bakış açısının muhakkak ki çocuğun eğitimi üzerinde de etkisi olmuştur. Feodal eğitim sisteminde, çocuğa geleneksel ahlak kuralları ve öğretileri çerçevesinde eğitim verilmiştir. Sınav odaklı eğitimin temel alınması, çocuğun daha küçük yaşlardan itibaren, hanedanlık sınavı (科举考试) ile bütünleşen bir eğitim görmesini sağlamıştır. (Wang, 2003:69) Buna göre, çocuğa Konfüçyüs düşünce sisteminin temel alındığı, çocuğa itaat etmesini aşıl原因 ve öğütleyen klasik okuma materyalleri verilmiştir. Bu materyaller, içerik bakımından çocukların bilişsel ve psikolojik özelliklerine uygun olmamasına rağmen, çocuklar hanedanlık sınav sisteminin yürürlükte olduğu klasik dönemde, bu kaynakları okumak ve ezberlemek zorunda bırakılmışlardır. (Zhou 2015: 133) "Anne baba çağırıldığında, oyalanılmamalıdır, anne baba emrettiğinde tembellikle hareket edilmemelidir. Anne baba konuştuğunda saygıyla dinlenmelidir. Anne baba görev verdiğinde yerine getirilmelidir"⁶ şeklindeki itaat-ahlak öğretisini merkez alan bu kaynakların çocuğa okutuluyor olması, çocuğun düşünce ve yaşamsal özgürlüklerinin tanınmadığına işaret etmektedir.

Toplum ve aileyi şekillendiren geleneksel ahlak öğretilerinin ve feodal eğitim sisteminin sınırlaması altında, çocuk bağımsız kişiliğine kavuşamamış, toplumda sosyal bir konuma sahip olamamıştır. Çocuğun psikolojik özelliğinin, manevi kişiliğinin ve bağımsız karakterinin tanınmaması noktasından yola çıkıl原因 olursa çocuk, Çinli modern edebiyat kuramcısı ve yazar

¹ 孝悌也者，其为仁之本与！(12.11.2020 tarihinde <https://ctext.org/analects/xue-er/ens> internet adresinden alındı.)

² 夫孝，德之本也，教之所有出也。(12.11.2020 tarihinde <https://ctext.org/xiao-jing/ens> internet adresinden alındı.)

³ 善父母为孝。《尔雅·释训》(12.11.2020 tarihinde <https://ctext.org/er-ya/shi-xun/ens> internet adresinden alındı.)

⁴ 孝，利亲也。(12.11.2020 tarihinde <https://ctext.org/mozi/canon-i/ens> internet adresinden alındı.)

⁵ "父在，观其志，父没，观其行；三年无改于父之道，可谓孝矣。"(12.11.2020 tarihinde <https://ctext.org/analects/xue-er/ens> internet adresinden alındı.)

⁶ 父母呼，应勿缓，父母命，行勿懒。父母教，须敬听，父母责，须承受。《弟子规》(12.11.2020 tarihinde <https://max.book118.com/> internet adresinden alındı.)

Zhou Zuoren'ın (周作人) (1885-1967) "Çocuğun Edebiyatı (儿童的文学)" adlı makalesinde ifade ettiği üzere, *tamamlanmamış küçük insan (不完全的小人)* olarak görülmüştür. (Zhou 1920) Zhou bu eserinde, eski Çin toplumunda, çocuğun doğru şekilde anlaşılmadığını, tamamlanmamış insan olarak görülüp hiçbir şeyden anlamayacağı yönünde değerlendirildiğini eleştirel bir bakış açısıyla dile getirmiştir.

Qing Hanedanlığının Son Döneminde Çocuğa Yönelik Bakış Açısı: Modern Bakış Açısının Filizlenmesi

Qing hanedanlığının son dönemi (1840-1912), çocuğa yönelik geleneksel bakış açısının yıkılması ve çocuğun toplumda önemli bir yere sahip olduğunun fark edilmeye başlanması açısından önemlidir. 1840 yılında, Afyon Savaşı'nda ağır bir yenilgi alan Qing hanedanlığı, topraklarının emperyalist devletler tarafından bölüşülme tehlikesi ile yüz yüze gelmiştir. Feodal yapıda yozlaşmayla birlikte ekonomik ve toplumsal çatırdamalar ülkede ulusal krizin başlamasına neden olmuştur. Giderek şiddetlenen bu krizin önlenmesi ve toplumsal düzenin iyileşmesi amacıyla ülkeyi güçlendirmeye yönelik girişimlerde bulunulmaya başlanmıştır. Batı'nın askeri ve siyasi alanlarda güçlü olduğu kabul edilerek Batı'nın model alınması gerekliliği hissedilmiştir. Bu gereksinim sonucunda, "1860-1890 yılları arasında, Çin'de başlayan Batılılaşma Hareketi'yle yurtdışına öğrenci gönderilerek Batı'nın askeri, bilim ve teknoloji alanlarındaki bilgileri öğrenilmeye başlanmıştır. Ancak 1895 yılında, Çin'in Japonlarla girdiği Deniz Savaşı'nda mağlup olması ve Batılılaşma Hareketi'nin başarısızlıkla sonuçlanması, Liang Qichao, Kang Youwei, Yan Fu, Tan Sitong gibi dönemin burjuva sınıfı reformcularının ülkenin kaderi konusunda büyük endişe duymalarına yol açmıştır. Adı geçen aydınlar, Batı'nın bilim ve teknoloji alanlarındaki bilgilerini almanın ülkeyi kurtarmaya yeterli olmayacağını farkına vararak Çin'in düşünce kültürü üzerinde reform yapılmasının gerektiğini öne sürmüşlerdir. Üstelik söz konusu reformun Batı'nın sahip olduğu düşünce eğilimlerinin rehber alınmasıyla mümkün olacağına inanmışlardır. En nihayetinde, Çinli reformcular ülkeyi yok olmaktan kurtarmak ve ülke sınırlarını çizmek amaçlarını tarihi bir görev olarak üstlenmişlerdir. Bunun için öncelikli olarak Çin halkını topyekün uyandırıp harekete geçirmeye çabalamışlardır. Bu yolda, Batı'nın düşünce kültürünü rehber alıp bu düşünceleri halka yaymaya gayret etmişlerdir. (Chen 2012: 4-5)

Reformcular, Qing hanedanlığındaki yarı feodal yarı sömürge siyasetini ortadan kaldırmak amacıyla çıktıkları bu yolda, kaynak aldıkları Batı'ya ait eserler vasıtasıyla Çin'de binlerce yıldır göz ardı edilen çocuğun, ülke için son derece yadsınamaz öneme sahip olduğuna kanaat getirmişlerdir. Ancak bu durum, dönemin siyasal ve

toplumsal koşulları ekseninde, çocuğunun toplumda bir birey olarak biyolojik, psikolojik ve bilişsel özellikleriyle tam anlamıyla keşfedildiği anlamını taşımamaktadır. Dönemin en temel problemi olan ülkeyi yok olmaktan kurtarma çarelerinin arandığı bu kriz ortamında, ülkenin yeniden inşa edilmesi aşamasında çocuk, ülkenin yeni insanı olarak, bir bakıma ülkenin geleceği ve umudu olarak önem kazanmıştır. Bu bakımdan, çocuğun bu dönemde sadece siyasi bir araç olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Bu husus, Çinli siyasetçi, reformcu ve düşünür Liang Qichao'nun (梁启超) (1873-1929) ortaya koyduğu düşünceler ve çalışmalar üzerinden net bir şekilde anlaşılmaktadır.

1898 yılında, bilimi teşvik ederek siyaset ve eğitim sistemini yenilemek, tarım, sanayi ve ticaret alanlarını geliştirmek amacıyla gerçekleştirilen Yüz Gün Reform Hareketi'nin temsilcilerinden biri olan Liang Qichao, Batı modelli modern bir sistemin kurulması için özellikle siyasi sahada çalışmalarda bulunmuştur. Bu doğrultuda yaptığı araştırmalarda, Fransız filozof ve yazar Jean Jacques Rousseau'nun "Toplum Sözleşmesi" adlı kitabında yer alan insan hakları, özgürlük, eşitlik, egemenlik gibi kavramlardan etkilenmiş ve bu kavramlar Liang'ın hem siyaset düşüncesi üzerinde hem de çocuğa yönelik yeni bir bilince sahip olması konusunda aydınlanmasını sağlamıştır. (Yang, 2016: 12) Liang, Rousseau'nun eserinde belirttiği "İnsan özgür doğar." (Rousseau 2020: 4) fikrinden yola çıkarak kaleme aldığı "Rousseau Çalışma Taslağı (卢梭学案)" adlı makalesinde "Çocuk da insandır. Doğduğu andan itibaren özgür olmaya hakkı vardır. Bir baba bu hakkı ele geçiremez"⁷ ifadesiyle baba evlat arasındaki geleneksel bağa karşı çıkmıştır. Buradan hareketle, Liang'ın Çin'in geleneksel düşünce sisteminde çocuğun babasına bağımlı olduğunu gösteren «baba oğluna rehberlik eder» öğretisini eleştirerek toplumda çocuğa yönelik yeni bir bilincin filizlenmesine katkı sağladığını söylemek mümkündür.

Çocuğa yönelik bu yeni bilincin doğmasında, Çinli düşünür ve çeviri yazarı Yan Fu'nun (严复) (1854-1921) da büyük etkisi bulunmaktadır. Yan Fu, İngiliz biyolog Thomas Huxley'in "Evolution and Ethics" adlı eserini Çinceye tercüme ederek Çin toplumunda büyük bir yankı uyandırmıştır. Güçlü olanın değil, uyum sağlayanın hayatta kalacağını ortaya koyan evrim teorisi, başta aydınların geleneksel düşünce yapısının yozlaşmış olduğunu fark etmelerini sağlayarak toplumun yeniden ayağa kalmasında umut olmuştur. (Tan, 2008: 71) Bu süreçten sonra, aydınların odak noktası giderek çocuklara yönelmiştir.

Araştırmacı Chen Dongyang, Modern Çin edebiyatı yazarı Lu Xun'un (鲁迅) (1881-1936) de evrim teorisinin büyük destekçilerinden biri olduğunu ve 1919 yılında

⁷ 彼儿子亦人也，生而有自由权，而此权，当躬自左右之，非为人父者所能夺也。(12.11.2020 tarihinde <http://www.doc88.com/internet> adresinden alındı.)

yazdığı “Bizler Şimdi Nasıl Baba Olmalıyız? (我们现在怎样做父亲)” başlıklı yazısında, belirttiği “*Sonraki yaşamlar önceki yaşamlara göre daha önemlidir. Öncekiler, yaşamlarını sonrakilere feda etmelidir*”⁸ ifadesiyle, geleneksel Çin kültüründeki «baba oğluna rehberlik eder» ve «yetişkinlerin temel pozisyonunda olması» düşüncelerine eleştiri getirerek topluma yol göstermiştir. (Chen, 2012:5-6) Tüm bu süreç, çocuğun insanlığının evrim sürecindeki önemine ve konumuna odaklanılmasına ve çocuğa yönelik yeni bakış açısının doğmasına ortam hazırlamıştır.

Liang Qichao, 1902 yılında kurduğu “Xinmin Congbao (新民丛报)” adlı dergisinde, Çin’in yeniden inşa edilmesi üzerine *yeni halk (新民)* kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu kavramla, Çin halkının güçlü, akıllı ve ahlaklı olmasını savunmuştur. Liang Qichao’nun *Yeni Halk Ahlak (新民德)* düşüncesinde amaç, ülkeyi ve halkı kurtarma yolunda öncelikli olarak halkın zihniyetini değiştirmektir. Böylelikle halk, feodal otokrasinin baskılarına itaat etmekten kurtulacak, bağımsız, özgür ve sorumluluk üstlenen modern ülke insanı karakterine bürünecektir. (Gao, 1994: 36)

Liang Qichao’nun dergide dikkat çektiği ikinci konu, *Yeni Halk Bilgelik (新民智)* düşüncesidir. Buna göre, Çin toplumunun geri kalmış görüntüsünün değişmesinde ve toplumsal ilerleyiş gösterebilmesinde, insanların bilgilerinin artırılması ve kültür seviyelerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, Batı’daki bilim ve teknoloji içerikli kaynakların Çin’e getirilmesini gerekli görerek eğitimin öneminin altını çizmiştir. Tüm ülke insanlarını kapsayan aydınlanma eğitimi ile buna yönelik çeşitli organların kurulmasında rol oynamıştır. Böylelikle geleneksel feodal eğitim bırakılarak çocuğun yaş, cinsiyet ve gelişim düzeylerine uygun yeni eğitim ilkeleri benimsenmeye başlanmıştır. Özellikle de çocuk edebiyatının eğitimdeki rolü ve toplumsal işlevi ağırlık kazanarak çocuklara yönelik şiir, şarkı, roman, hikâye, tiyatro vb. edebi ürünler yazılıp tercüme edilmiştir. Bu dönemde, Çinceye çevrilen çocuk edebiyatı eserlerinin büyük çoğunluğunda vatan sevgisi konusunun hâkim olduğu görülmektedir. Bu tür eserlerin seçilmesinde amaç, çocuğun vatansever duygularını harekete geçirmektir.

Ülkenin içindeki karmaşa ortamını ve dışarıdan alınan müdahaleleri bertaraf etmek amacı taşıyan bu faaliyetler, Çin’de eski kültür geçmişinin derinliklerine inilerek bakışların ulusun geleceği olan çocuklar üzerinde odaklanmasını sağlamıştır. 1900 yılında, Liang Qichao, editörlüğünü yürüttüğü “Qing Yi Bao (清议报)”

dergisinde yayımladığı “Genç Çin Diyor Ki (少年中国说)” adlı makalesiyle yetişkin ve çocuk arasındaki geleneksel bağı güçlü bir şekilde sarsmıştır: “*Yaşlılar gün batımına, gençler ise gün doğumuna benzer. Yaşlılar tıpkı cıltz bir inek gibidir. Gençler ise süt dolu bir kaplana benzer*”⁹ sözleriyle Liang, ülkenin umudunun ve ulusun geleceğinin bütünüyle çocuklara bağlı olduğu inancını şu sözleriyle devam ettirmiştir: “*Gençler güçlü olursa ülke güçlenir, gençler bağımsız ise ülke bağımsız olur, gençler özgür ise ülke özgür olur, gençler gelişirse ülke gelişir. Gençler Avrupa’yı yenerse, ülke Avrupa’yı mağlup etmiş olur. Gençler yeryüzünü kaplamış ise, ülke yeryüzünü kaplamış olur.*”¹⁰

Liang Qichao, yukarıdaki düşüncelerinin üzerinde ağırlıklı olarak durarak çocuğun özgürlüğüne ve karakterine saygı duyma hususunda ve çocuğa yönelik bakış açısında belli ölçülerde olumlu değişme sağlamıştır. Yeni bakış açısının oluşması, çocuğun kendine özgü manevi ihtiyaçlara gereksinim duyduğunu da göstermiştir. Bunun sonucunda, çocuk edebiyatı konusunda kuramsal tartışmaların içine girilerek çalışmaların bilimsel bir zemine taşınması sağlanmıştır.

Ülkeyi kurtarma amacını taşıyan yeni halkın yeni insanı olan çocuğun nasıl eğitileceği de gündeme gelmiştir. Geleneksel eğitimin bırakılarak Batı’nın bilim, teknoloji, ekonomi, hukuk vb. alanlarındaki bilgilerin alındığı eğitim sistemi önem kazanmıştır. Liang Qichao, “Çocuk Eğitimi Üzerine (论幼学)” adlı makalesinde, insan yaşamının çocukken aldığı eğitimin üzerine kurulduğunu açık bir şekilde ifade ederek insanların bilgisinin ve ulusun kültür seviyesinin yükseltilmesi amacıyla çocuk eğitimine dikkat çekmiştir. (Liang 1896) Sonuç olarak, bu dönemde, çocuğun keşfi ülkenin geleceği olma yönünde önem kazanmış ve çocuğa toplumsal bir sorumluluk yüklenmiştir. Bu da çocuğun *yetişkinlerin hazırlığı (成人的预备)* olarak görülmesine neden olmuştur.

Dört Mayıs Dönemi: Çocuğun Temel Pozisyonda Olması (以儿童为本位)

Dört Mayıs, Çin tarihinde, sömürgeci devletlerin Çin topraklarını ele geçirmelerine karşı antiemperyalist tavrın kararlı bir şekilde sergilenmesi ve ülkenin modern bir yapıya kavuşması amacıyla eski kültür yapısının bırakılmasına yönelik anti feodal duruşun yükseliş yaşamı bakımından büyük bir öneme sahiptir. Başta temel olarak siyasi ve askeri alanlarda başlatılan vatansever hareket beraberinde kültür, edebiyat, sanat vb. alanları da içinde barındıran Yeni Kültür Hareketi’nin doğmasına yol açmıştır. Bu hareketin temelinde, Konfüçyüs düşüncesi sisteminin merkez alındığı

⁸ 后起的生命，总比以前的更有意义，前者的生命，应该牺牲于他。(12.11.2020 tarihinde <https://baike.baidu.com/> internet adresinden alındı.)

⁹ 老年人如夕照，少年人如朝阳；老年人如瘠牛，少年人如乳虎。(14.11.2020 tarihinde <https://baike.baidu.com/item/> internet adresinden alındı.)

¹⁰ 少年智则国智，少年富则国富；少年口则国口，少年独立则国独立；少年自由则国自由；少年进步则国进步；少年胜于欧洲，则国胜于欧洲；少年雄于地球，则国雄于地球。(14.11.2020 tarihinde <https://baike.baidu.com/item/> internet adresinden alındı.)

geleneksel kültürü ortadan kaldırma isteği yatmaktadır. Eski kültür yapısının ve özellikle de «üç bağ» kavramının insanın kişiliğini ve bağımsızlığını yok ettiğini kabul eden ve Batı'nın gelişmiş düşünce eğilimlerinin etkisinde kalan Çinli aydınlar, demokrasi, bilim ve hümanizmin bayrağını kaldırarak feodalizmi şiddetli bir şekilde eleştirmişlerdir.

«Batı'nın aydınlanma zihniyetinin, Çin'in toplumsal kültürünü modern bir çizgiye taşımasıyla, insanın keşfi Yeni Kültür Hareketi'nin en önemli sonucu olmuştur. İnsanın keşfi, özü itibarıyla somut ve kapsamlıdır. İnsanın tam anlamıyla keşfedilmesi için toplumda zayıf ve güçsüz konumda bulunan kadının ve çocuğun kişisel bağımsızlığının ve bireysel değerinin olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. (Wang, 2010: 168) Bunun sonucunda, çocuğu baskılayan ve sınırlayan feodal ahlak kurallarının terkedilmesi üzerine, insanın kişisel öneminin tanınmaya başlandığı ilk zamanlarda, gözler çocuğun üzerine çevrilmiştir. Çocukluk döneminin insan yaşamında özel bir yerinin olduğunun fark edilmesinin ardından, çocuğun doğasına saygı duyma çağın ortak anlayışına dönüşmüştür. Böylelikle «çocuğun temel pozisyonda olması» modern kavramının kurulması hızlanmıştır.

Çocuğun temel pozisyonda olması kuramı, on dokuzuncu yüzyıl sonu yirminci yüzyıl başında Avrupa, Amerika ve Japonya'da yaygınlaşan, çocuğa yönelik bakış açısı ve çocuk eğitimi görüşüdür. Bu kuram, eğitimde çocukları temel almayı vurgulamakta, öğretmenin merkezde olduğu eğitim yöntemine karşı çıkmaktadır. Bu kuramın model aldığı eğitimde, çocuğun faaliyetleri eğitimin başlıca içeriğini oluşturmakta ve çocuğa saygı duyma ve önem verme desteklenmektedir. (Song 2005: 48) Amerikalı pragmatist eğitimci Dewey'in kurduğu *çocuk merkezliği* (儿童中心主义) teorisi de her ne kadar bir eğitim felsefesi düşüncesi olsa da Çin'deki etkisi çok büyük ve derindir. Öyle ki evladın babaya bağlı olması öğretisini yıkarak, Qing hanedanlığının son döneminde «çocuk, ülke halkının geleceğidir» bakış açısının, modern dönemde ise *çocuğun temel pozisyonda olması* (以儿童为本位) kuramının doğmasını hızlandırmıştır. (Tan, 2008:72) Zhou Zuoren ve ağabeyi Lu Xun, Japonya'da öğrenim gördükleri dönemde, bu bakış açısından etkilenerek çocuğun edebiyat ve sanatta da temel pozisyonda olması düşüncesini başlatmışlardır. Lu Xun, 1919 yılında kaleme aldığı «Bizler Şimdi Nasıl Baba Olmalıyız?» makalesinde, «Tüm önlemler, çocuğun temel pozisyonda olması yönünde alınmalıdır.»¹¹ (Xun 1919) şeklinde ifade ederek feodal Çin kültürüne başkaldırmıştır.

Çin'de düşünce kurtuluş hareketi olan Dört Mayıs Yeni Kültür Hareketi sürecinde, Lu Xun ve kardeşinin yazılarıyla ilettikleri düşünce özgürlüğü ve bireysel uyanış çağrıları, toplumda güçlü bir ses getirerek vatanın geleceği olarak kabul gören çocuğun önceki dönemlerden

farklı bir önem kazanmasını sağlamıştır. Aydınlar, çocuğun toplumda bağımsız bir konuma ve değere tam anlamıyla sahip olmadıklarına dikkat çekmişlerdir. Araştırmacı Wen Niejing, Zhou Zuoren'ın «Çocuğun Edebiyatı (儿童的文学)» adlı makalesindeki şu sözlerini hatırlatarak konuyu derinleştirmiştir: «Eskiden insanlar çocuğu doğru şekilde anlamamışlardır. Çocuğu küçültülmüş yetişkin olarak kabul edip çocuğa feodal eğitim vermişlerdir. Çocuğu tamamlanmamış küçük insan olarak görüp onun hiçbir şeyden anlamayacağını, bu yüzden çocuğun üzerinde durulmaması gerektiğini belirtmişlerdir.» (Aktaran Wen 2011: 13) Bu durumun aksine, Zhou Zuoren çocuğun bağımsız bir insan olarak görülmesini ve bunun çocuğu anlamada ön koşul olduğunu defalarca vurgulamıştır. Ona göre, modern anlamda çocuğa bakış açısının üç kuralı vardır. Bunlar sırasıyla, çocuğu insan olarak görmek, çocuğu çocuk olarak görmek ve çocuğun bağımsız karakterine saygı duymaktır. (Wang 2003: 70) Bu da göstermektedir ki, klasik dönemdeki en büyük hata, çocuğun ne insan ne de çocuk olarak görülmesi ve ona bağımsızlığının verilmeyişidir.

Modern Çin edebiyatının kurucu yazarlarından Lu Xun'e göre, çocuk yetişkinlerle eşittir. Ancak çocuk yetişkinlerden farklı biyolojik ve psikolojik özelliklere sahiptir. Çocuğun kendi ihtiyaçları ve zevkleri vardır. Bu yüzden en başında çocuğu anlamak gerekmektedir. (Song 2005: 47-48) Lu Xun 1918 yılında kaleme aldığı «Delinin Güncesi (狂人日记)» adlı öyküsünde «Çocukları kurtaralım!» (Xun 2020: 26-28) çağrısında bulunarak feodal Çin toplumunun çocuğun toplumsal ve bireysel yaşamasına verdiği zararları sergilemiştir. Lu Xun'un bu çağrısının, dönemin edebiyat yazarlarını teşvik ettiği anlaşılmaktadır. Öyle ki dönemin ünlü kadın yazarlarından Bing Xin (冰心) (1900-1999), çocukların eser başkışisi oldukları bir dizi öykü yayınlamaya feodal Çin toplumundaki çocuk sorunsalına ağırlık vermiştir. Sadece bir çocuk olduğu için kendini savunma hakkı tanınmayan ve giderek haksızlıklara boyun eğmek zorunda kalan çocukların duyuramadıkları seslerini nesnel bir bakış açısıyla haykıran Bing Xin, öyküleri vasıtasıyla çocuğun kaybının ülkenin gelişim ve ilerleme göstermesinde en büyük engel olduğunu vurgulamıştır.

Zhou Zuoren da «Çocukların haksızlığa uğraması, medeniyette bir kusur ve ayıptır.»¹² (Zhou: 2002:51) ifadesiyle, çocuğun toplumun modernleşmesindeki rolünün ve öneminin altını çizmiştir. Zhou, 1918 yılında Xin Qingnian dergisinde yayımladığı «İnsanın Edebiyatı (人的文学)» adlı makalesinde, ataların temel pozisyonda olması ve atalara tapınmak geleneksel görüşlerini eleştirerek *ataların torunları için var olduğu* (祖先为子孙而生存) düşüncesinden bahsetmiştir. (Zhou 1919) Bunun bir bakıma evrim teorisinin ortaya koyduğu «sonraki yaşamlar önceki yaşama göre daha önemlidir»

¹¹ 所以一切设施，都应该以孩子为本位。(15.11.2020 tarihinde <https://baike.baidu.com> internet adresinden alındı.)

¹² 小孩的委屈是人类文明上的大缺陷，大污点。(17.11.2020 tarihinde <https://max.book118.com/> internet adresinden alındı.)

düşüncesini destekler nitelikte olduğu ifade edilebilir. Yine Zhou Zuoren'ın "Atalara Tapınmak (祖先崇拜)" başlıklı yazısında belirttiği şu sözler de çocuğa yönelik geleneksel bakış açısında önemli bir farkındalık yaratmıştır:

Doğa yasalarına göre, çocukların ataları için değil, ataların çocuklar için yaşadığı doğrudur. Bu yüzden anne ve babanın çocuk sahibi olduğu gün, sorumluluklarının başladığı gündür. Ta ki onlar yetişkin olana kadar bu sorumluluk devam eder. Geleneklere göre itaatkâr olması gerektiği kabul edilen çocuk, annesine ve babasına borçludur. Fakat ben çocukların hiçbir şekilde borçlu olduğunu düşünmüyorum. Aksine borçlu olan çocukları dünyaya getiren anne ve babalarıdır. Atalara tapınmamalıyız, torunlardan da bizlere tapınmalarını beklememeliyiz. (Zhou 2002: 51)

Zhou Zuoren yukarıdaki ifadeleriyle, hem yaşlıları hem de yetişkinleri merkeze alan geleneksel öğretiyi yıkmıştır.

Bireyin değerinin ve saygınlığının öneminin duyurulması ve öz bilincin kurulmasının teşvik edilmesi amacıyla yürütülen çalışmalar, Çin halkının geleneksel feodal kuralların baskılarından kurtulma noktasında aydınlanmalarını sağlamıştır. Yeni Kültür Hareketi'nin öncü liderlerinden Chen Duxiu'nun (陈独秀) (1879-1942) "Gençliğe Uyarı (敬告青年)" makalesinde belirttiği üzere "Her insanın bağımsız olma hakkı vardır. Kimsenin onu köleleştirmeye hakkı yoktur. Üstelik kimsenin başkasına köle olma yükümlülüğü yoktur."¹³ (Chen 1915) sözleriyle feodal ahlak kurallarının bırakılarak bağımsız ve özgür insanın inşa edilmesinden bahsetmiştir. Bu da çağlar boyu itaatle yükümlü olan çocuğun temel hak ve özgürlüklere sahip olması gerektiği anlayışını açık bir şekilde göstermektedir. Tüm bu etkenler ve yapılan çalışmalar, kimi zaman dolaylı kimi zaman doğrudan olsa da en nihayetinde çocuğa modern bir bakış açısıyla bakılmasını sağlamış ve çocuk hak ettiği sosyal konuma kavuşmuştur.

Sonuç

Feodalizmle yönetildiği klasik dönemden, Qing hanedanlığının son dönemine ve oradan yavaş yavaş toplumun modernleşmeye ve siyaseten demokrasiye doğru yürüdüğü Dört Mayıs dönemine ilerleyen Çin'in tarihi, bir yönden çocuğa yönelik bakış açısının değişim ve gelişim tarihidir. Çocuğun toplumsal var oluşunun, Çin'in siyasi ve toplumsal alanlarda gelişme göstermesinde büyük rolüne dikkat edilecek olursa, çocuğun bağımsızlığının ülkenin bağımsızlığına

kavuşması ile doğru orantılı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu durumun kavranması uzun bir süreç almıştır. Klasik dönemde dışa kapalı bir hayat süren Çin toplumu, dışarıda yaşanan gelişmelere uzak kalmıştır. Ancak Afyon Savaşı sonucunda Çin'in yok olma sürecine girmesi karşısında ülkenin toprak bütünlüğüne korumaya yönelik çeşitli çarelerin aranmaya başlanmış ve bu amaçla yurtdışına öğrenciler gönderilmiştir. Yurtdışında eğitim gören Çin'in burjuva sınıfı aydınları Batı'nın düşünce kültürü ile tanışmışlar ve zamanla bu kültürü kendi ülkelerinin geleneksel düşünce sistemini değiştirmede rehber almışlardır.

Batı toplumu, Çin'e kıyasla daha erken dönemlerde çocuğu keşfetmiş ve çocuğun önemini ortaya koymuştur. Çinli aydınlar da bu önemin farkına vararak kendi topraklarında bu farkındalığı aşılama çalışmışlardır. Çin'in içinde bulunduğu toplumsal yaşam, bu sürecin meşakkatli de olsa zamanla başarılar elde edilmesini sağlamıştır.

Günümüze doğru yaklaştıkça, Çin'de çocuğa bakış açısında her anlamda olumlu gelişmeler yaşanması bu başarının en belirgin göstergesidir. Çinli düşünürlerin, aydınların ve hatta modern edebiyat yazarlarının ortak çabalarıyla yürütülen çalışmalar, Çin'de binlerce yıldır karanlıkta kalan çocuğun üzerine ışık yakmıştır. Ve çocuk bu ışıkla günümüz Çin toplumunu aydınlatmaya devam etmektedir.

Bu noktada, Çin'de 31 Mayıs 2021 tarihinde uygulamaya geçen 3 Çocuk Politikası (三孩政策), çocukların oluşturduğu genç nüfusun ülkenin gelişimi üzerindeki yadsınamaz rolüne önemli bir örnek olarak gösterilebilir. Bir çiftin üç çocuğa sahip olmasına imkân tanıyan bu politika, Çin ulusunun gelişiminde nüfus gelişiminin önemini ortaya koyarken, bir yönden de ülkenin demografik yapısının iyileştirilmesinde de çocuğun temel pozisyona alınması gerektiğini gözler önüne sermektedir. Son yıllarda, Çin'de doğum oranlarının dikkat çeken bir ölçüde azalması ve buna bağlı olarak nüfusun giderek yaşlanması, genç insan kaynağına duyulan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Bu da demek oluyor ki, toplumun hemen hemen her alanda ilerleme gösterebilmesinde ve gelecekte güçlü bir konuma ulaşmasında çocuğun önemi büyüktür. Bu önemin, günümüz Çin toplumunda modern bir bakış açısıyla korunup sürdürüldüğü anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- CHEN, D. (2012). 晚清-五四启蒙思潮与现代儿童文学 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zhengzhou Üniversitesi, Zhengzhou.
- DING, S. (2012). 论《新青年》中儿童文学观念现代性的发生, *Shidai Wenxue*, 211-213.

¹³ 各有自主之权, 绝无奴隶他人之权利, 亦绝无无以奴自处之义务。(15.11.2020 tarihinde <https://baike.baidu.com> internet adresinden alındı.)

- GAO, L. (1994). 梁启超的启蒙思想与近代中国儿童文学概念, *Shanxi Jiaoyu Xueyuan Xuebao*, 4, 36-38.
- KIRILLEN, G. (2019). “Bölge Uzmanı İle Söyleşi Hiyerarşinin Hüküm Sürdüğü Ülke: Çin, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi* 2 (4), 140-141.
- LI, W., Zhu, J. (2015:). 从‘儿童的发现’到‘为儿童而译’- 中国儿童文学翻译观之嬗变, *Waiyu Jiaoxue Lilun yu Shixian*, 80- 87.
- Lu, X. (2020). Delinin Güncesi, Çev. Pınar Altay Yılmaz, *Ayarsız Dergisi* 47 (4), 26-28.
- NIE, W. (2011). 五四时期‘儿童的发现’与国民性改造思潮, *Xinan Minzu Daxue Xuebao*, 228: 232.
- ROUSSEAU, J. J. (2020). Toplum Sözleşmesi, (Çev. Vedat Günyol), XXVII. Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- SONG, Q. (2005). 鲁迅和周作人儿童与儿童文学观比较, *Guangzhou Daxue Xuebao* 4 (5), 47-52)
- TAN, F. (2008). 启蒙思想与中国现代儿童文学之发生, *Nanjing Shehui Kexue* 8, 70-76.
- WANG, Q. (2003). 儿童观的转变与 20 世纪中国儿童文学的三次转性, *Loudi Shifan Xuebao*, 1, 68-73.
- WANG L. (2004). *儿童的发现与中国现代文学* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Fudan Üniversitesi, Fudan.
- YANG, X. (2016). 梁启超与儿童文学的自觉, *Anhui Wenxue*, 12-13.
- ZHOU, Z. (2002). *谈虎集*, Hebei, Hebei Jiaoyu Chubanshe.
- ZHOU, B. (2015). ‘无四’: 新文化, 新文学与中国现代儿童文学的发生, *Qinghai Shehui Kexue*, 133- 139.
- LIANG Q. (1885). 论 幼 儿 学 , 14.11.2020 tarihinde Doc88.com: <https://max.book118.com/html/2017/0924/134864815.shtm> adresinden alındı.
- Lu, X. (1919). *我们现在怎样做父亲*, 14.11.2020 tarihinde Baidu: <https://baike.baidu.com/item/%E6%88%91%E4%BB%AC%E7%8E%B0%E5%9C%A8%E6%80%8E%E6%A0%B7%E5%81%9A%E7%88%B6%E4%BA%B2/5632307?fr=aladdin> adresinden alındı.
- ZHOU, Z. (1918). *人的文学*, 12.11.2020 tarihinde Baidu: <https://baike.baidu.com/item/%E4%BA%BA%E7%9A%84%E6%96%87%E5%AD%A6/658544?fr=aladdin> adresinden alındı.
- ZHOU, Z. (2002). *谈虎集*, 17.11.2020 tarihinde Yuan *Chuangli Wendand*: <https://max.book118.com/html/2019/0103/6232140044001243.shtm> adresinden alındı.
- ZHOU, Z. (1920). *儿童的文学*, 17.11.2020 tarihinde Baidu: http://blog.sina.com.cn/s/blog_69c7c4830101dgp.html adresinden alındı.
- LIANG, Q. (1900). *少年中国说*, 14.11.2020 tarihinde Baidu: <https://baike.baidu.com/item/%E5%B0%91%E5%B9%B4%E4%B8%AD%E5%9B%BD%E8%AF%B4/1075?fr=aladdin> adresinden alındı.
- China Text Project: <https://ctext.org/analects/xue-er/ens> 12.11.2020 tarihinde alındı.
- China Text Project: <https://ctext.org/xiao-jing/ens> 12.11.2020 tarihinde alındı.
- China Text Project: <https://ctext.org/er-ya/shi-xun/ens> 12.11.2020 tarihinde alındı.
- China Text Project: <https://ctext.org/mozi/canon-i/ens> 12.11.2020 tarihinde alındı.
- China Text Project: <https://ctext.org/analects/xue-er/ens> 12.11.2020 tarihinde alındı.

İnternet kaynakları

- CHEN, D. (1915). 敬告青年, 15.11.2020 tarihinde Baidu: <https://baike.baidu.com/item/%E6%95%AC%E5%91%8A%E9%9D%92%E5%B9%B4/7769033?fr=aladdin> adresinden alındı.
- LI, Y. *弟子规*, 12.11.2020 tarihinde Baidu: <https://max.book118.com/html/2016/0323/38469200.shtm> adresinden alındı.
- LIANG, Q. (1901). *卢梭学案*, 12.11.2020 tarihinde Baidu: <http://www.doc88.com/p-392127791107.html> adresinden alındı.